

LIDT OM
AMTSFORVALTER LAURIDTZ CHRISTENSEN
AMTSFORVALTER OVER RIBERHUS AMT 1751-1792

AF

JØRGEN SWANE

Under Enevælden skete det utallige Gange, at Embeder, større eller mindre, besattes ved Protektion, uden at den ansatte tidligere havde haft nogen Tilknytning til den Stilling, som han blev udnævnt til. Dette var ogsaa Tilfældet, da LAURIDTZ CHRISTENSEN ved kgl. Resolution af 26 Juli 1751 blev udnævnt til Amtsforvalter over Riberhus Amt.

Hvor Lauridtz Christensen er født eller hvem han er Søn af, er det hidtil ikke lykkedes at opspore, men af Indførslen af hans Død i Ribe Domsogns Kirkebog fremgaar, at han var født 20 Februar 1714.

Om hans Liv indtil 1751 foreligger der kun de sparsomme Oplysninger, der findes i den af ham til Rentekammeret d. 22 Juni 1751 indgivne Ansøgning om Amtsforvalterembedet i Ribe, der er holdt i Tidens svulstige Stil, samt i nogle senere Breve til Grev Frederik Schack (1736-1790) til Gram, Giesegaard og Stenalt, der findes i dennes Privatarkiv i Rigsarkivet.

I Ansøgningen oplyser Lauridtz Christensen, at han har været Fuldmægtig hos Stiftamtmanden over Sjællands Stift Lensgreve CONRAD DITLEV REVENTLOW (1704–1750), men nu er uden Emploi. I en Skrivelse til Grev CHR. DITLEV FREDERIK REVENTLOW (1748–1827) i 1785, en Brodersøn af forannævnte, fortæller Lauridtz Christensen, at han var med Lensgreve Reventlow paa Bornholm, hvor denne døde 1750 i Rønne, og derfra førte hans Lig til Brahetrolleborg, og at Grev Reventlow befalede sin Svigersøn Grev GUSTAV FREDERIK AF ISENBURG (1715–1768), at han „skulde bede Høiselig Konge Frederich den 5te at emploiere mig i sin Tjeneste, hvilket den salig Herre vilde skatere for den største og eneste kongelig Naade, han kunde bevises i sin Grav, da han ingen Naade forlangte for sine egne Børn“. Lauridtz Christensen synes herefter at have været i høj Gunst hos Grev Reventlow. Da Reventlow først i 1749 blev Stiftamtmand, er det jo ikke længe Christensen har været Fuldmægtig ved Stiftamtet, men det kan tænkes, at han har været ansat ved Administrationen af Grev Reventlows store Godsbesiddelser. I Ansøgningen refererer han til Overhofmarskalk Grev Moltke, Amtmand v. Gramm og General Grev Lerche, i hvis Tjeneste han tidligere ogsaa kan antages at have været.

Samtidig med Ansøgningen om Embedet som Amtsforvalter fulgte en Ansøgning fra den daværende Amtsforvalter i Ribe Justitsraad JØRGEN BRUUN (1692–1759) om at han maatte „oplade og afstaa“ den ham anbetroede Amtsforvaltertieneste til Lauridtz Christensen, dog kun til ham, idet han ellers ingenlunde godvillig aftræder Embedet for nogen anden og tilføjer, at Christensen eragtes duelig og bequem.

Laurids Christensen fik som ovenfor nævnt Embedet og ægtede 24 Maj 1753 i Ribe Formandens Datter MARIA ANNA BRUUN, der var døbt 19 Jan. 1724 i Ribe, saa man forstaaer nu bedre Justitsraad Bruuns Villighed til at afstaa Embedet til Christensen, som vel paa Ansøgningens Tidspunkt var forlovet med Datteren. Han var kun gift 3 Aar med hende, idet hun døde 10 Maj 1756 og den 15 Maj s. A. lod Enkemanden „dend hensovede Deel af hans sal. Kiæreste“ indsætte i Begravelsen i Skads Kirke. Med hende havde han en Datter, JOHANNE, der døde 14 Juni 1763.

2. Gang blev Lauridtz Christensen gift 15 Juni 1764 i Tønder med ANNA LANGHEIN, døbt 27 November 1741 i Tønder, Datter af fhv. Apoteker, senere Borgmester i Tønder PETER LANGHEIN og ABIGÆL SCHMIDT. Hun blev 13 April 1792 begravet i Ribe Dom-

kirkes Kor, ved Siden af sin Mand, der en Maaned før, den 14 Marts var død og den 24 s. M. begravet.

Med hende havde han 2 Sønner, CHRISTIAN PETER CHRISTENSEN, døbt 19 Maj 1765 i Ribe Domkirke, død 17 Marts 1836 i Skanderborg som Generalmajor, Fader til den bekendte Politiker, Overrettsprokurator BALTHAZAR CHRISTENSEN, og BALTHAZAR MATHIAS CHRISTENSEN, født 26 Februar 1768 i Ribe, død 7 Februar 1820 i Brørup som Sognepræst til Brørup og Lindknud.

Med denne Kone fik han betydelige Midler, som han, som det senere skal ses, fik vel placeret.

Lauridtz Christensen var nu vel anbragt i Embedet, og han lader til at have været en dygtig og paapasselig Embedsmand, hvad ikke kan siges om alle hans Kolleger, hvilket han iøvrigt ogsaa lader skinne igennem i sine forskellige Skrivelser. Efter at han i Aaret 1758 – „fremfor alle andre andre Amtsforgvaltere i Danmark“ – havde besørget alt det paabudne Kvantum spundet Hør af Riberhus Amt, over 16000 Lispund, transporteret til Hæren i Holsten, udvirkede General-Commisariats-Collegiet, uden Ønske fra hans Side, at han ved kgl. Resolution af 31 Januar 1759 blev udnævnt til virkelig Krigsraad. Men han steg højere paa Rangstigen, idet han ved kgl. Resolution af 2 Oktober 1776 blev udnævnt til virkelig Justitsraad, ogsaa uden Ansøgning, og som han tilføjer „kort efter at en Deel andre Amts-Forvaltere havde falleret, da de manglede i deres Beholdninger, som efter Ordre skulde indsendes og skeede fra mig og flere uden Mangel“.

Det kan jo ikke nægtes, at adskillige Amtsforgvaltere i det 17. og 18. Aarhundrede blev afskediget paa Grund af Kasse-mangel, uden at der, udover Embedets Fortabelse, som Regel skete dem noget særligt alvorligt, men det er ikke specielt for Amtsforgvalterne; paa Grund af de ringe Lønninger som Embedsmændene havde, var det meget almindeligt, at Kasse-mangler konstateredes, om ikke før, saa ved deres Død.

Som nævnt var Embedsmændene daarligt lønnede, og der indkom stadig Andragender om Forbedringer fra dem, naturligvis ogsaa fra Lauridtz Christensen, der d. 17 Sept. 1765, under Henvi-sning til at hans Forretninger var voksede, og han som Følge heraf maatte holde flere Folk, hvorved hans Indkomster forringedes, androg Rente-kammeret om et aarligt Tillæg, ellers nødes han til at gaa fra Embedet.

Paa denne Ansøgning modtog han 28 Sept. s. A. det Svar, at

det ansøgte Tillæg „i Henseende til Omstændighederne ikke vil være at tilstaa“, men skulde en anden og bedre Betjening blive vacant, kunde han melde sig, med en Ansøgning, som skulde blive forestillet for Kongen paa det favorableste – saafremt ikke ældre Løfter eller andre Omstændigheder ei deri var til Hinder – og hermed maatte han lade sig nøje, og blev i Ribe til sin Død.

Hvilke var nu en Amtsforvalters Indkomster? herom fortæller Lauridtz Christensen i en Pro-Memoria af 8 September 1786 til Grev Schack. Ribe Amtstue er en af de allermindste, som har Korn Oppebørsel i Danmark, hans faste aarlige Gage er kun 300 Rdlr., mens endel andre Amtsforvaltere har 500 Rdlr. Som Skifteforvalter paa Vesterland (Sild), Før, Amrom og Rømø, der er Kongens Gods, har han aarlig 60 Rdlr. Det forordnede Opmaal af det herpaa bydende Skatte-Rug kan i det allerhøjeste andrage 80 à 90 Tønder, og naar det meste af det paabudne hele Kvantum bliver udskibet fra Ribe betids om Foraaret, kan der derved profiteres allerhøjeste Værdi omtrent for 270 Rdlr. Men i det foregaaende Aar, 1785, havde han tabt over 150 Rdlr paa Kornet, dels fordi Kornet var saa fugtigt indhøstet og derfor svundet overordentlig meget i Kærnen og dels fordi Amtmanden, tværtimod Forordningen, forbød ham at bruge Byens edsvorne Maalere ved Modtagelsen, skønt han maatte udlevere Kornet ved de Stæders Maalere i Norge, hvortil Leverancen var beordret, hvilket foraarsagede et betydeligt Undermaal.

– Dette „Skattekorn“ var i det hele taget en vanskelig Ting for Amtsforvalterne at have at gøre med, idet der udkrævedes stor Paa-passelighed for ikke at lide Tab derved. Arkæologen J. J. A. WORSAAE, der var Søn af JENS WORSAAE, der i 1813 blev udnævnt til Amtsforvalter i Vejle, fortæller, at Faderen var afhængig af de Fuldmægtige, der i Vejle, Fredericia og Kolding skulde modtage og i fornøden Fald vrage Skattekornet, der ofte var slet, da Bønderne holdt det bedste tilbage til Salg til Købmændene, og han var ogsaa afhængig af de privilegerede „Vejere, Maalere og Vragere“, som overværede Kornleverancerne, og som Bønderne gerne vilde bestikke, for at de skulde maale saa knapt som muligt. Amtsforvalterne maatte have store Lader til at opbevare Kornet i, den i Vejle staar endnu, en smuk gammel Bindingsværksbygning. –

Amtsforvalter Christensen beregner nu sin hele Tjenestes Indkomst i de lykkeligste Aar til allerhøjest 630 Rdlr. og var han ikke i sit andet Ægteskab blevet velsignet med nogle Midler, havde han ikke kunnet eksistere. I de sidste Aar har han tilsat over 600 Rdlr.

af Renterne af sin egen Kapital, da hans Husholdning med Skatter og Folke-Løn i Tjenesten ikke aarlig kan bestrides med 1300 Rdlr., og han vil hævde, at ingen Amtsforvalter, hvor sparsomt han end vil leve, naar han med sine Folk skal have det nødtørftige Brød, kan komme ud af det med mindre end 1000 Rdlr. aarlig.

Amtsforvalter Christensen maa dog vist anses for at have været en af de bedst situerede Amtsforvaltere, takket været hans Kones Formue. I Ribe ejede han den store smukke gamle Adelsgaard „Porsborg“.

Paa det godt 15 km borteliggende Gram Slot boede som Regel om Sommeren og hen paa Efteraaret Ejeren Grev FREDERIK SCHACK, der tillige ejede Giesegaard og Stenalt, den sidstnævnte Eiendom var hans Frue IDA SCHEEL BILLE's (1741-1804) fædrene Gaard, med hvem Amtsforvalter Christensen synes at have staaet paa en venskabelig Fod. Der findes saaledes en svulstig Nytaarsgratulation d. 1 Januar 1777 til Greven, hvori ogsaa „nedlægges en pligtunderdanig Taksigelse“ fordi han saa ofte har faaet foræret et Dyr fra Gram.

I de her omhandlede Tider fandtes der jo ikke Banker eller Sparekasser, hvor Penge kunde sættes ind paa Renter, vilde man have Renter af sine Penge, maatte Udlaan ske til private, og vi ser da, at Amtsforvalter Christensen i 1783 giver Grev Schack Tilsagn om at laane ham den ikke ubetydelige Sum af 12000 Rdlr. med Prioritet i Stenalt Gaard, næstefter 39000 Rdlr til 4 $\frac{0}{10}$ Rente. Amtsforvalter Christensen er meget omhyggelig for at alle formalia er i Orden. Kapitalen kunde opsiges med et $\frac{1}{2}$ Aars Varsel fra begge Sider og Christensen skriver „Skjønt ieg paa min Side ei tænker at opsigse Capitalen saa snart, da det er mig angelægen at have med en saa considerabel, honet og retsindig Debitores at bestille, er det dog best for begge Parter herudi at have Frihed“.

Som vi skal se, varede det nu ikke saalænge, inden Amtsforvalter Christensen opsigde Laanet, men inden det skete benyttede han sig af den gunstige Leilighed til at lægge et godt Ord ind for sin yngste Søn Balthasar Mathias, der var theologisk Student. I Skriv. af 8 Sept. 1786 anmodede han Grev Schack om, gennem Grev Chr. Ditlev Reventlow, at faa udvirket, at Sønnen maatte succedere ham i Amtsforvalter Embedet. Han var nu 72 Aar og maatte med nogen Bekymring se paa sine 2 Sønners Fremtid, af hvilke den ældste var 21 Aar og Second Løjtnant ved det 2det Husar Regiment og hidtil kostet langt over 2000 Rdlr. af hans Kones Midler og den anden i sit 18 Aar med Lyst til Pennen.

Han opnaede ogsaa, at den yngste Søn fik Foretræde for Grev Reventlow, der dog under Hensyn til hans unge Alder, stillede sig noget skeptisk over for at lade ham faa Faderens Embede, da saamange gamle Folk sad i ringe Embeder og først maatte emploieres.

I December Termin 1787 opsagde Amtsforvalter Christensen de 12000 Rdlr, hvad der lod til at genere Grev Schack, og han prøvede paa at faa Laanet forlænget, men selv om det gjorde Amtsforvalter Christensen „sandferdig hiertelig ont“, kunde han ikke føje Greven heri, da han til 11 Juni Termin 1788 havde lovet 9 af Kærgaard Bønder, der havde købt deres Ejendomme fri, at laane dem 9000 Rdlr. Forholdet var iøvrigt det, at da Stenalt i 1787 skulde oprettes til et Fideikommiss for Grev Schacks Søn PREBEN BRAHE SCHACK (1775-1814) skulde Godset frigøres for Gælden, og i Stedet for den tidligere Sikkerhed fik Amtsforvalter Christensen 1. Prioritets Panteret i Grams Forpagtnings Afgift samt det paa Gram værende store Bibliothek og de Møbler, der var eller maatte komme der, saalænge Obligationen stod i Kraft. Man kan herefter ikke fortænke Amtsforvalter Christensen i, at han søgte at faa sine Midler bedre placeret.

Det endte med, at Grev Schack maatte udbetale 10000 Rdlr. til Juni Termin 1788, medens han fik Henstand med de sidste 2000 Rdlr., som Amtsforvalter Christensen havde laant imens af Major Gersdorff, til 11 Juni Termin 1789 og i samme Brev, 2 September 1788, kunde han meddele, at den ældste Søn var paa Marche til Norge, mens den yngste sidste Søndag prædikede til Højmesse i Dom Kirken til almindeligt Bifald og Forældrenes særdeles Fornøielse. Han takker Grev Schack for hans tilforn beviste Godhed ved at ville recommandere ham til at være hans Efterfølger, men indser nu først, at Forsynet „virkelig maae have bestemt ham til et Lys i Guds Kirke“.

Den gamle Fader opnaede da inden sin Død i 1792 i 1791 at se den yngste Søn som Præst ved Ribe Hospital, mens den ældste Søn da var Løjtnant ved jyske Dragonregiment i Randers. Den 25 Januar 1792 blev han afskediget med Pension og døde kort efter den 14 Marts s. A. Hans Efterfølger blev den tidligere Foged i Østerdalens Fogderi ANDREAS HIORT.